

Kyoto Ölmedi Ama Ağır Yaralı

Güney Afrika'nın Durban kentinde iki hafta süren görüşmeler iklim değişikliğini durdurmak için hangi ülkelerin niyetli hangi ülkelerin ise umursamaz olduğunu gösterdi. Maskeler düştü. İyi, kötü ve çirkin belli oldu.

Özgür Gürbüz iklim konferansının sonuçlarını özetledi

Durban'a giderken elde, gelişmiş ülkelerin seragazı emisyonlarını 2012 sonuna kadar 1990 yılı seviyesinin yüzde 5,2 aşısına çekecek bir anlaşma vardı. Yasal bağlayıcılığı olan ve 192 ülke ile bir birliğin imzasını taşıyan eldeki tek metin Kyoto Protokolü'dü. 2012 sonunda ilk yükümlülük dönemi bitiyordu ve yerine bir şey konmazsa (ikinci yükümlülük dönemi) iklim mücadelesi dipsiz kuyuya itilmiş olacaktı. Bilim, 2050'ye gelindiğinde gelişmiş ülkelerin seragazı emisyonlarını 1990'a göre yüzde 80 oranında azaltması gerektiğini söylüyor. Görüldüğü gibi daha işin başındayız. Tüm bunları bilerek gittiğimiz Durban'dan şu sonuçlarla döndük:

- Kyoto Protokolü'nün ikinci yükümlülük dönemi belirlendi ve protokol hayatta kaldı. İkinci dönem 1 Ocak 2013'te başlayacak ve 31 Aralık 2017'de veya 31 Aralık 2020'de bitecek. Bitiş tarihi üzerinde yeni müzakerelere ihtiyaç duyulacak.
- Seragazı emisyonlarının ne kadar indirileceği şimdilik belirsiz. Anlaşma metninde amaç 2020'ye kadar seragazı salımlarını 1990 yılına göre yüzde 25 ila 40 oranında azaltmak olarak belirtildi ancak bu hedef bağlayıcı değil. Bolivya bu konuda haklı bir itirazda bulundu ki ben de aynı görüşteyim. Hedefi aynı Kyoto'nun ilk döneminde olduğu gibi tek bir rakama bağlamak ve bağlayıcı bir hedef olarak belirlemek lazım.
- Kyoto'ya taraf, EK-1 diye adlandırılan listedeki gelişmiş ülkeler, 1 Mayıs 2012'ye kadar Sekreteryaya'ya ikinci döneme ilişkin hedeflerini bildirmek zorunda. Bu tarihte Kyoto'ya devam kararı alan ülkelerin asıl rakamlarını göreceğiz. Önümüzdeki kritik tarih 1 Mayıs.
- Kanada ve Japonya ikinci döneme katılmayacaklarını açıkladı. Rusya ise indirim hedefi belirtmeyeceğini söyledi. ABD yine yok. Böyle olunca küresel emisyonların neredeyse 3'te birini salan bu dört ülke sorumluluk almamış oluyor. Bu sürdürülebilir değil.
- Durban'ın bir sonucu da, 2020 sonrası Çin ve Hindistan gibi büyük miktarda seragazı salımı yapan ülkelerin de bağlayıcı

hedef alacaklarına dair verdikleri sinyallerdi. Ancak 2020'ye kadar seragazı indirimi konusunda gelişmiş ülkeler üzerlerine düşeni yapmazlarsa, Çin'in sürece katılmasının bir anlamı kalmayabilir. Çünkü bilimsel raporlar, küresel ve herkesin sorumluluk aldığı bir anlaşmanın hayata geçmesi için 2017'nin en son tarih olduğunu söylüyor.

- Yeşil İklim Fonu'nun organizasyonu konusunda da anlaşıldı. 2020'den itibaren gelişmekte olan ülkelere her yıl 100 milyar dolar yardım yapılacak. Paranın kaynağı ise hala belli değil.

Durban'daki iklim konferansının ana sonuçları bunlar. Kyoto'nun hayatta kalması bir teselli olsa da acı gerçek dünyanın en büyük ekonomilerinin sorumlulukları arttıkça süreçten ayrılmaya başlaması oldu. Kötüler ortaya çıktı. ABD, Kanada, Rusya ve Japonya'yı bu listenin en başına yazabilirsiniz. İyiler kim dersiniz, küçük ada devletleri, az gelişmiş ülkeler ve onları yalnız bırakmayan Avrupa Birliği diyebilirim. Çirkinler grubuna ise petrol kaynakları nedeniyle görüşmeleri tıkamaya çalışan Suudi Arabistan ve Venezüella konulabilir. Suudi Arabistan'ın petrol gelirleri azalacak argümanı ile tazminat istemesi, Venezüella'nın son gece Avrupa Birliği'ne yaptığı anlamsız çıkış sevimsizdi. Türkiye ise her zamanki gibi ortalarda görünmemeyi tercih etti. İki çevre bakanı da toplantılara gelmedi. İklim Baş Müzakerecisi Mithat Rende'nin belki de yüzyılın en önemli iklim toplantısında olmayışı anlaşılır gibi değildi. Durban toplantısı bize bir kez daha acı gerçeği gösterdi. Milyarlarca canlının hayatını etkileyen bir anlaşmanın kararını verenler dünyadaki halklar değil hükümetleri kontrol eden birkaç büyük şirket oldu. Kamuoyu ve bilimin desteğine rağmen buradan dünyayı kurtaracak bir anlaşma çıkmaması başka nasıl açıklanabilir?

Durban'da Neler Oldu? Durban İklim Değişikliği Konferansı'nın Sonuçları

"Ancak özgür insanlar müzakere yapabilir. Senin ve benim özgürlüğüm farklı olamaz (ayrı tutulamaz)."

Nelson Mandela

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) Taraflar Konferansı'nın 17'nci ve Kyoto Protokolü Taraflar Konferansı'nın 7'nci Toplantıları (UNFCCC COP17/CMP7), 28 Kasım – 9 Aralık 2011 tarihleri arasında Güney Afrika'nın Durban Kentinde gerçekleştirildi. Durban Konferansı'nın öncelikli amacı, ötekilerin yanı sıra, Kyoto Protokolü'nün 2008-2012 birinci yükümlülük döneminin sonrasında, örneğin 2020 yılına kadar ve sonrası için, gelişmiş ülkelerin sayısal sera gazı salımlarını azaltma ve mali- teknolojik yükümlülüklerini belirlemek ve Yeşil İklim Fonu'nun uygulanmasını sağlamak olarak özetlenebilir.

Durban İklim Değişikliği Konferansı, resmi kapanış günü olan 9 Aralık 2011 gece yarısına ulaşıldığında dünya ulusları ve toplumları henüz iklim değişikliğine karşı ortak ve küresel ölçekte bir savaşımın sürdürülmesi ve bunun az ya da çok etkili olabilmesi için bir uzlaşmaya ulaşamamıştı. Ancak 11 Aralık 2011 sabaha karşı saat 06: 30 dolayında, BMİDÇS yetkililerince belirli konularda uzlaşıldığı ve kararlar alındığı açıklandı.

Önceki yıllarda yapılan BMİDÇS konferanslarına ilişkin yazılarımda da vurguladığım gibi, sonuç ne olursa olsun, farklı dünya görüşleri, ulusal ve bölgesel çıkarları, din, kültür ve tarihleri ve en önemlisi çok farklı eğitim, yaşam standardı ve kalkınmışlık düzeylerine sahip yaklaşık 190 ülkenin ve çok sayıda hükümet dışı kuruluşun, kurum ve bireylerin, ortak bir amaç, ortaklaşa çalışmak ve savaşmak için bir araya gelmesi, iklim değişikliğiyle nasıl savaşabileceklerini ve birlikte nasıl hareket edebileceklerini demokratik bir biçimde tartışmaları, bu toplantının da en önemli sonucudur; başarısı değil.

Ülkelerin (örn. ABD'nin, Kanada'nın, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ya da Hindistan'ın) farklı yaklaşımları, girişimleri ve özel koşullarına girmeksizin, bu kısa yazıda, öncelikle Konferansın temel çıktısı olan bir kararlar paketinin (Durban Platformu), bilimin öngörülerini ve istemlerini temel alarak iklim sisteminin korunması, insanın iklim sistemi üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması ve/ya da durdurulması ve insan kaynaklı iklim değişikliğinin önlenmesi açısından yeterli ve önemli olmadığına altını çizerek, başlıca sonuçlarını özetle tartışmak istiyorum.

(1) Durban'da BMİDÇS'ye Taraf 194 ülke, "Kuvvetlendirilmiş Eylem için Durban Platformu konulu Çalışma Grubu" adı verilen bir Taraflar Konferansı kararları paketi üzerinde uzlaştı. Durban Platformu, temel olarak, tüm Taraflara uygulanabilecek olan bir protokolün ya da yasal bir düzeneğin başlatılmasını, Kyoto Protokolü için bir ikinci yükümlülük dönemi (birinci yükümlülük

dönemi 2012 yılı sonunda tamamlanacak) ve Yeşil İklim Fonu'nun başlatılmasını içermektedir.

(2) Buna göre, Durban'da hükümetler, 2015 yılını geçmemek üzere iklim değişikliğiyle savaşım için evrensel ölçekte yasal bir antlaşmayı kabul etmeyi kararlaştırdı. Bunun için gerekli olan çalışmalar, Durban Platformu Çalışma Grubu altında hemen başlayacaktır.

(3) 35 gelişmiş ülkenin hükümetleri, Kyoto Protokolü'nün 1 Ocak 2013'te başlayacak olan ikinci yükümlülük dönemi konusunda uzlaştı. Konunun hızla netleşmesi için, bu ikinci yükümlülük döneminin Tarafları, ekonomi temelli hedeflerini niceliksel salım sınırlandırma ya da azaltma yükümlülüklerine ya da amaçlarına çevirecekler ve bu hedeflerini gözden geçirilmesi sağlamak üzere 1 Mayıs 2012'ye kadar sunacaklar. Bu koşul, Kyoto Protokolü hesaplama kuralları, düzenekleri ve karbon pazarlarının tümü küresel iklim eylemlerinin sürdürülmesi için etkinliklerini sürdüreceği ve gelecek antlaşmalara örnek oluşturacağı için, özellikle önemli bir uzlaşma noktası ya da karar niteliğini taşıyor.

(4) Durban Konferansı'nda farklı ülkelerin ortak ama farklılaştırılmış sorumlulukları dikkate alınarak, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan Taraf ülkelere, salım azaltımlarının bildirilmesi için gelişmiş bir çerçeve konusunda da uzlaşmaya varıldı.

(5) 2010 yılında Cancun'da oluşturulan Yeşil İklim Fonu'nun çalışmaya başlaması, gelişmekte olan ülkelerin kendilerini iklim değişikliğinin etkilerinden korumaları, düşük karbonlu ve yenilenebilir enerjileri içeren bir kalkınma yoluna erişmeleri ve var olan iklim değişikliğine karşı uyum çabalarına yardımcı olacaktır. Ancak, Fonun henüz bu amaçla harekete geçirebileceği hazır bir bütçesi yoktur. Bu bütçe için gerekli olan sermayenin en kısa sürede gelişmiş ülkelere oluşturulması beklenmektedir.

(6) Bunun için, Tarafların Yeşil İklim Fonu'nun maliyetinin karşılanmasını sağlamak üzere, mali yükümlülüklerini 2012 yılı için bir an önce tamamlamaları gerekiyor. Kurulan Yeşil İklim Fonu Komitesi, BMİDÇS kapsamındaki iklim finansmanının gözden geçirmesini ve denetimini yapmakla ve taraflar Konferansına yardımcı olmakla görevlendirildi. Bu komite, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin arasında dengeli bir yapı oluşturularak, 20 üye tarafından temsil edilecek.

(7) Ayrıca, bu kapsamda, Fonun uzun süreli finansmanını sağlamaya yönelik bir özel çalışma programı üzerinde de anlaşmaya varıldı. Bu programın, gelecekteki iklim değişikliği finansmanının belirlenmesine katkı sağlaması ve çeşitli kaynaklardan gelecek olan mali kaynakların hareketi için söz konusu olan seçeneklerin çözümlenmesini yapması beklenecektir.

(8) Taraflar şöyle ya da böyle Cancun Uzlaşmalarını sürdürebileceklerdir. Yeni önlemler, gelişmekte olan ülkelerin temiz ve düşük karbon teknolojilerine geçişlerini destekleyecek olan

bir Teknoloji Düzenegi'nin olusturulmasini, uyum amacli eylem ve calismalarinin küresel ölçekte eşgüdümünü yapacak olan bir Uyum (Adaptasyon) Komitesi'nin kurulusunu da içermektedir.

(9) Oluşturulan Teknoloji Düzenegi, 2012'de tümüyle uygulamaya girecektir. Bu kapsamda, bu Düzenegin, tam ismi İklim Teknoloji Merkezi ve Ağı olarak kararlaştırılan bir uygulamalı kolu da yürürlüğe girecektir.

(10) 16 üyeden oluşan Uyum Komitesi ise, küresel ölçekte yürütülen uyum eylemlerinin ve çalışmalarının eşgüdümünü geliştirmeye yönelik çabalarını Tarafklar Konferansı'na bildirecektir. Tüm yoksul ve iklim değişikliğine en çok duyarlı açık (etkilenebilirliği en fazla, etkiye en fazla açık) ülkelerin uyum kapasiteleri kuvvetlendirilecektir.

(11) Ulusal Uyum Planları geliştirmekte olan ülkelere iklim değişikliğinden etkilenebilirliklerini değerlendirme ve azaltma olanağını sağlayacaktır. Etkilenebilirliği en çok olan Taraf ülkeler, iklim değişikliğiyle ilişkili ekstrem (uç, şiddetli) hava ve iklim olayları ve afetlerinin neden olduğu zarar ve kayıplara karşı en iyi korumayı alacaktır.

(12) Yukarıdakilerin dışında, Kyoto Protokolü Temiz Kalkınma Düzenegi kapsamında, hükümetler karbon yakalama/tutma ve biriktirme projelerine ilişkin işlemleri ya da kılavuzları da kabul etti. Bu kılavuzlar, çevresel bütünleşmeyi ve korumayı sağlamak üzere her beş yılda bir gözden geçirilecektir.

(13) Son olarak, ötekilerin yanı sıra, hükümetler Durban'da, gelişmiş ülkelere BMİDÇS altındaki hedef ve yükümlülüklerinin bir bölümünü yerine getirmelerine yardımcı olmak amacıyla, bir piyasa (pazar) temelli düzenegin geliştirilmesi konusunda da anlaşmaya vardı. Bu yeni Pazar Düzenegi'nin ayrıntıları 2012 yılının sonuna kadarki görüşmelerde belirlenecektir.

Durban'da ulaşılan uzlaşmaya ve alınan tüm bu kararlara göre, zayıf ya/da kuvvetli bir biçimde olsun, iklim değişikliğiyle savaşım, küresel ortalama yüzey sıcaklığının 2 °C'nin altında tutulması, Kyoto Protokolü'nün ikinci yükümlülük dönemi kullanılarak iklim değişikliği savaşımında gerekli yeni teknolojiler ve alt yapılar

için yeni yatırımların, işbirliklerinin ve karbon pazarlarının (salım ticaretinin ya da alışverişlerinin) oluşturulması olanağının sürdürülebileceği, başka bir deyişle Kyoto Protokolü'nün ciddi bir yara almakla birlikte bir süre daha yoluna devam edeceği ve işlevini yerine getireceği söylenebilir.

Ancak, küresel ölçekte, sayısal salım denetleme ya da azaltım yükümlülükleri ve hedefleri açısından, Avrupa Birliği ve bazı OECD ülkeleri dışında, ABD, Kanada, Avustralya ve Japonya gibi gelişmiş ülkeler ile Çin, Hindistan, Güney Kore, Güney Afrika, Suudi Arabistan, Arjantin, Rusya Federasyonu, Meksika ve Türkiye gibi ekonomileri ve salımları hızla büyüyen gelişmekte olan ülkelerin tutumları da dikkat çekicidir. Adı geçen bu ülkelerin, 2020 öncesi ve sonrasında herhangi bir niceliksel salım denetleme ya da azaltma yükümlülüğü almadıkları bir Kyoto Protokolü'nün ya da yeni bir yasal iklim düzeninin, küresel iklim sisteminin korunması ve iklim değişikliğinin önlenmesi için gerekli olan küresel sera gazı azaltma hedefine ulaşmaları olanaksızdır.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (UNEP) 2010 yılında yayımlanan "Salım Açıkları Raporu, Kopenhag Uzlaşması Vaatleri Küresel Isınmanın 2 °C ya da 1.5 °C'de Sınırlanması İçin Yeterli midir?" başlıklı çalışmasına göre, küresel ısınmanın 2 °C'nin altında tutulabilmesi için, 2020 yılındaki küresel sera gazı salımları 44 MtCO₂e'yi aşmamalıdır. Bunun içinse, gelişmiş ülkelerin CO₂e salımlarını 2020 yılına kadar yaklaşık % 40, 2050 yılına kadar yaklaşık % 80 düzeyinde azaltmaları gerekecektir.

Sonuç olarak, Durban Konferansı, çok zor da olsa, kısmen bilimsel temellere, ağırlıklı olarak da ülkelerin ya da ülke gruplarının ortak duygu ve gelecek çıkarlarına dayanarak, iklim değişikliğiyle yakın ve orta gelecekte savaşım için dünyaya kapıları „aralık‘ (çok ya da tam açık değil) tutmayı „başarmış‘ oldu. Ancak, O, gelişmiş ülkeler için niceliksel olarak belirlenmiş yasal sera gazı salımlarını azaltma yükümlülükleri açınsındansa, geçen yıl Cancun Uzlaşmaları'nda ve öncesinde öngörülen küresel hedefler ve kazanımların korunması ve geliştirilmesi konusunda tümüyle başarısız olmuştur.

Prof. Dr. Murat Türkes

TEMA Bilim Kurulu Üyesi ve ÇOMÜ Coğrafya Bölümü
(Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı - Klimatoloji ve Meteoroloji)
Öğretim Üyesi